

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1945

Vragen van het lid **Van Nispen** (SP) aan de Ministers van Justitie en Veiligheid en voor Rechtsbescherming over *de positie van kwetsbare verdachten in het strafproces* (ingezonden 5 maart 2018).

Antwoord van Minister **Dekker** (Rechtsbescherming) (ontvangen 30 april 2018). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2017–2018, nr. 1583.

Vraag 1

Bent u bereid om na de publicatie van het proefschrift *De Kwetsbare psychisch gestoorde verdachte in het strafproces* van mr. E. Gremmen een reactie aan de Kamer te doen toekomen op haar bevindingen?¹

Antwoord 1

Na een eerste bestudering van het proefschrift, kan ik melden dat met de voorgestelde titel in het Wetsvoorstel tot vaststelling van Boek 6 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering (Sv) – dat thans in consultatie is – over het opsporingsonderzoek naar en de berechting van personen met een psychische stoornis, een verstandelijke dan wel fysieke beperking of een ziekte, wordt tegemoetgekomen aan het merendeel van de aanbevelingen in het proefschrift die zien op de huidige wettelijke regeling in de artikelen 16 en 509a tot en met 509d Sv. Het uitgangspunt van de nieuwe regeling – die de huidige wettelijke regeling zal vervangen – is dat een verdachte voldoende in staat moet zijn om het proces tegen hem te begrijpen en hieraan effectief deel te nemen. Is hij hiertoe niet voldoende in staat vanwege een psychische stoornis, verstandelijke dan wel fysieke beperking of een ziekte, dan zullen de noodzakelijke maatregelen moeten worden genomen om hem hiertoe wel in staat te stellen. Welke maatregelen noodzakelijk zijn, wordt steeds in het concrete geval bepaald door de officier van justitie en de rechter. De maatregelen zijn niet limitatief opgesomd, zodat maatwerk mogelijk wordt gemaakt. In ieder geval zal steeds een raadsman worden toegevoegd. Voorbeelden van andere maatregelen zijn de aanwezigheid van een vertrouwenspersoon en het sluiten van de deuren tijdens de terechtzitting. Wanneer maatregelen niet ertoe (kunnen) leiden dat een verdachte voldoende in staat is om het proces tegen hem te begrijpen en hieraan effectief deel te

¹ https://www.nrc.nl/nieuws/2018/02/24/berecht-aub-alleen-volwaardige-verdachten-a1593418?utm_source=SIM&utm_medium=email&utm_campaign=Recht+%26+Onrecht&utm_content=&utm_term=20180302

nemen, mag de officier van justitie op dat moment de verdachte niet vervolgen. In de fase van de berechting geldt, dat de rechter de officier van justitie niet-ontvankelijk in zijn vervolging zal dienen te verklaren. Gelijktijdig met de niet-ontvankelijkverklaring kan de rechter dan, in een separate beschikking, een zorgmachtiging voor de verlening van verplichte zorg op grond van de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) of een opnamemachtiging op grond van de Wet zorg en dwang (Wzd) afgeven. De grondslag daarvoor wordt gevormd door artikel 2.3 van de Wet forensische zorg (Wfz), dat evenals de Wvggz en de Wzd op 1 januari 2020 in werking zal treden. Ook wanneer de officier van justitie beslist om niet te vervolgen, kan deze een vordering indienen bij de rechter tot verlening van een zorg- of opnamemachtiging.

Zowel in geval van het niet vervolgen als in geval van niet-ontvankelijkverklaring geldt dat wanneer in de toekomst in de toestand van de verdachte een dusdanige verbetering is opgetreden – eventueel door genomen maatregelen – dat hij wel weer voldoende in staat kan worden geacht om het proces tegen hem te begrijpen en daaraan effectief deel te nemen, vervolging en berechting weer mogelijk zijn.

Vraag 2

Klopt het dat het openbaar ministerie de mogelijkheid om evident gestoorde verdachten buiten de strafrechter om direct gedwongen op te laten nemen nooit aangrijpt, maar altijd voor de strafzitting kiest? Zo nee, waarom niet? Kan het antwoord uitgebreid worden toegelicht? Wanneer wordt doorgaans gekozen voor een gedwongen opname en wanneer voor een strafzitting?

Antwoord 2

Nee. Wanneer sprake is van een verdachte van een strafbaar feit met een psychische stoornis of een verstandelijke beperking zal altijd maatwerk worden toegepast. Daarbij worden alle ter zake doende elementen van de casus (zoals de persoon van de verdachte, zijn strafblad, de ernst van het strafbare feit, de inschatting van het recidivegevaar, de detentiegeschiktheid en de beoordeling van zijn geestelijke gesteldheid door de crisisdienst) naast elkaar gelegd en nauwkeurig afgewogen. Op basis daarvan besluit het OM een verdachte al dan niet strafrechtelijk te vervolgen, waarbij tevens wordt meegewogen de mogelijkheid dat een verdachte een behandelmaatregel, zoals TBS of plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis, opgelegd kan krijgen. Tegelijkertijd wordt bezien of een traject dient te worden gestart tot een gedwongen opname buiten het strafrecht om. In voorkomende gevallen wordt dan een verzoek voor een rechterlijke machtiging op grond van de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen ingediend. Een strafrechtelijk traject en een gedwongen opname sluiten elkaar overigens niet uit en kunnen ook naast elkaar plaatsvinden.

Er kan derhalve niet gesteld worden dat er «doorgaans» voor het ene of het andere scenario wordt gekozen; in iedere casus wordt steeds een specifieke en op maat gesneden afweging gemaakt.

Na de inwerkingtreding van de Wfz, de Wvggz en de Wzd kan de rechter overigens ook ambtshalve een zorgmachtiging op grond van de Wvggz of een opnamemachtiging op grond van de Wzd afgeven.

De conclusie dat in de onderzochte zaken geen enkele keer voor gedwongen opname op grond van de Wet BOPZ is gekozen, heeft te maken met de onderzoeksmethode: zo zijn alleen zaken onderzocht waarbij de *strafrechter* reeds een vonnis had uitgesproken. Door deze methode zijn de zaken die het OM heeft geseponneerd vanwege de gezondheidstoestand van de verdachte en die via de Wet BOPZ zijn behandeld door de civiele rechter, buiten beschouwing gebleven. Daarnaast zijn de zaken die het OM zelf heeft afgedaan via de ZSM-werkwijze (het gaat hierbij om minder zware delicten, waarbij wel sprake kan zijn van ernstige achterliggende zorgproblematiek) niet meegenomen in het onderzoek.

Vraag 3

Bent u bekend met onderzoeken waaruit is gebleken dat het risico op valse bekentenissen bij de groep lichtverstandelijk beperkte verdachten hoog is?² Op welke manier wordt hiervoor gewaakt?

Antwoord 3

Ja. In de basispolitie-opleiding is er aandacht voor kwetsbare personen, waaronder de groep licht verstandelijk beperkten. In alle verhooropleidingen is de omgang met kwetsbare verdachten en het risico op valse bekentenissen een lesonderdeel. Sinds 2012 is er een specialistische verhooropleiding voor het verhoren van kwetsbare verdachten. Deze specialistische verhoorders worden ingezet in zwaardere zaken (HIC-feiten). De wijze van verhoor wordt aangepast aan de verdachte en diens eventuele kwetsbaarheid. Ook zijn er in elke politie-eenheid recherchepsychologen die adviseren en coachen bij de voorbereiding en uitvoering van het verhoor van kwetsbare verdachten. Op het interne digitale politieplatform staat veel informatie rondom het verhoor van kwetsbare personen, waaronder risicofactoren die invloed hebben op de betrouwbaarheid van een verklaring. Sinds het Salduz-arrest van het EHRM uit 2008 zijn er extra waarborgen rondom het verhoor gekomen, in het bijzonder met betrekking tot consultatie-bijstand voorafgaand aan het verhoor. In december 2015 bepaalde de Hoge Raad dat per 1 maart 2016 aangehouden verdachten (behalve op consultatie-bijstand) ook recht hebben op verhoorbijstand. Deze en andere waarborgen zijn, onder meer dankzij Europese regelgeving, verder in de nationale wetgeving verankerd door middel van een aantal wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering die op 1 maart 2017 in werking zijn getreden.

Vraag 4

Wat vindt u van het idee om alle verdachten voor het eerste verhoor te screenen op hun geestelijke gesteldheid en bij twijfel naast de raadsman een vertrouwenspersoon aanwezig te laten zijn bij het verhoor?³

Antwoord 4

In de praktijk bestaat reeds de mogelijkheid om de psychische gesteldheid van verdachten te laten onderzoeken door een GGD-arts of crisisdienst. Dit gebeurt echter niet standaard. Op dit moment is niet voorzien in de mogelijkheid om een uitgebreide screening bij elke verdachte te doen. Het is daarbij niet voor de hand liggend om alle verdachten te gaan screenen. Ik verwijs verder naar mijn antwoord op vraag 3.

Vraag 5

Worden verhoren met kwetsbare verdachten altijd opgenomen? Zo nee, waarom niet en bent u bereid om hier alsnog toe over te gaan? Hoe wordt dan bepaald of een bepaalde verdachte kwetsbaar is?

Antwoord 5

Volgens de Aanwijzing auditief en audiovisueel registreren van verhoren van aangevers, getuigen en verdachten (2010A018gp) worden de verhoren van kwetsbare verdachten audiovisueel opgenomen indien er sprake is van misdrijven die strafbaar zijn gesteld in het Wetboek van (Militair) Strafrecht, als:

- er een overleden slachtoffer is;
- de strafbedreiging 12 jaar of meer bedraagt;
- de strafbedreiging minder dan 12 jaar bedraagt en er sprake is van evident zwaar lichamelijk letsel;
- het gaat om een zedendelict met een strafbedreiging van 8 jaar of meer of om seksueel misbruik in een afhankelijkheidsrelatie.

De opsporingsambtenaar moet inschatten of er sprake is van kwetsbaarheid, gedefinieerd in deze Aanwijzing, zoals bij minderjarigen onder de 16 jaar, personen met een (kennelijke) verstandelijke beperking of een cognitieve

² https://www.wodc.nl/binaries/JV201706_Interactief_tcm28-295732.pdf

³ https://www.nrc.nl/nieuws/2018/02/24/berecht-aub-alleen-volwaardige-verdachten-a1593418?utm_source=SIM&utm_medium=email&utm_campaign=Recht+%26+Onrecht&utm_content=&utm_term=20180302

functiestoornis. Een inschatting van kwetsbaarheid is hierbij voldoende. Dit kan blijken uit voorinformatie of tijdens contact met de betrokkene. Bij twijfel wordt de verdachte als kwetsbaar aangemerkt. Ook in andere dan de hierboven genoemde gevallen kan de officier van justitie een opdracht geven tot registratie. Op dit moment zijn nog niet alle eenheden voldoende toegerust qua apparatuur en verhooruimtes om alle verhoren audiovisueel op te nemen. Er wordt naar gestreefd deze faciliteiten uit te breiden.

Vraag 6

Is er na de motie-Van Nispen/Swinkels over het opnemen van verhoren⁴ en Kamervragen hierover⁵ nog wat veranderd aan de wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan het opnemen van verhoren van al dan niet kwetsbare verdachten? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 6

Momenteel wordt door de politie een verkenning uitgevoerd op ontwikkelingen op het gebied van wetenschap, professionalisering, techniek en wetgeving aangaande verhoor. De inzet van techniek voor verhoor van kwetsbare verdachten maakt hier onderdeel van uit.

⁴ Kamerstuk 34 157, nr. 14

⁵ Aangangsel Handelingen TK, vergaderjaar 2016–2017, nr. 974